

«предмет іпотечного договору». Насамперед така позиція обґрунтовується визначенням іпотеки як відповідного обтяження майна шляхом проведення її державної реєстрації. Проте, як зазначалося вище, питання обов'язковості та наслідків державної реєстрації обтяження майна іпотекою до цього часу є суперечливим.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку про необхідність розробки положень щодо визна-

чення та законодавчого закріплення чіткої структури та елементів іпотечного договору.

Подальші дослідження правової природи, сутності, предмета іпотечного договору є актуальними і важливими, оскільки саме на стадії укладення іпотечного договору можливим є створення передумов для неможливості зловживання своїми правами всіх сторін іпотечних правовідносин у подальшому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право: Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М.: Статут, 1997. – 682 с.
3. Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве М.: Госюриздат, 1958. – 182 с.
4. Щенникова Л.В. Вещное право. Учебное пособие. Пермь: Изд-во Пермского университета, 2001. – 240 с.
5. Теория государства и права. Учебник / Алексеев С.С., Васильков П.Т., Дюрягин И.Я., Исаков В.Б., и др.; Под ред.: Алексеев С.С. – М.: Юрид. лит., 1985. – 480 с.
6. Пушкин А.А. Гражданское право Украины: В 2-х частях. Учебник для вузов системы МВД Украины / А.А. Пушкин, В.М. Самойленко, Р.Б. Шишка и др.; под ред. проф. А.А. Пушкина, доц. В.М. Самойленко. – Х.: Ун-т внутр. дел; «Основа», 1996. – 440 с.
7. Про іпотеку: Указ Президента України від 14.06.1999 р. № 641/99: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/641/99>.
8. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/898-15>.
9. Другова В.А. Договір іпотеки за цивільним законодавством України: дис. На здобуття наукового ступеню кандидата наук: 12.00.03 / Другова Валентина Анатоліївна. – К., 2010. – 207 с.
10. Брагинский М.И. Договорное право: Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М.: Статут, 1998. – 682 с.
11. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении / Халфина Р.О. – М.: Юрид. лит., 1974. – 352 с.
12. Мейер Д.И. Русское гражданское право / Мейер Д.И. – М.: Статут, 2003. – 831 с.

УДК 347.941

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ ФАКТУ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

SOME ASPECTS OF EVIDENCE OF COPYRIGHT VIOLATION IN THE INTERNET

Штефан О.О.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу юрисдикційних форм
правового захисту суб'єктів приватного права, судоустрою та судочинства
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака
Національної академії правових наук України*

У статті аналізуються основні проблеми визнання судом як належних і допустимих доказів, що підтверджують факт порушення авторського права в мережі Інтернет. Особливу увагу приділяється способам фіксації порушення авторського права в мережі Інтернет і отриманням у результаті використання конкретного способу фіксації доказів. У процесі дослідження автором були виявлені слабкі та сильні сторони окремо взятих доказів, що підтверджують факт порушення авторського права в мережі Інтернет.

Ключові слова: докази, засоби доказування, належні і допустимі докази, цивільне судочинство, порушення авторського права

В статье рассмотрены основные проблемы признания судом допустимыми и надлежащими доказательствами, которые подтверждают факты нарушения авторских прав в сети Интернет. Детально рассмотрены способы фиксации нарушения авторского права в сети Интернет и получаемые в результате заинтересованными лицами доказательства такого нарушения. В процессе исследования автором были выявлены слабые и сильные стороны конкретных доказательств факта нарушения авторского права в сети Интернет.

Ключевые слова: доказательства, средства доказывания, надлежащие и допустимые доказательства, гражданское судопроизводство, нарушение авторских прав.

This article analyzes the main problems of recognition by the court as appropriate and admissible evidence to support a violation of copyright on the Internet. Special attention is given to ways of fixing copyright infringement on the Internet and receiving as a result of the use of a particular method of fixation of evidence. During the study, the author has identified the strengths and weaknesses of individual evidence to support a violation of copyright on the Internet.

Key words: proofs, facilities of proving, competent and possible evidences, civil legal proceeding, violation of copyrights.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, з одного боку, сприяв появі нових об'єктів авторського права, спростив й удосконалив способи фіксації творів, а з іншого – створив умови для незаконного використання об'єктів авторського права, без-

посередньо в мережі Інтернет. Незаконне використання об'єктів авторського права в мережі Інтернет належить до глобальних проблем сучасності і не обмежується кордонами однієї держави. Технологічно розвинуті держави світу на національному рівні використовують різні підхо-

ди та засоби з метою попередження і недопущення порушень авторського права. Водночас, на законодавчому рівні створення ефективних засобів захисту від незаконного використання об'єктів авторського права досить складно, оскільки законодавець не завжди може встигнути за рівнем розвитку технологій. У свою чергу, це утворює проблему в правозастосовній практиці, коли суди мають на свій розсуд вирішувати, які докази підтверджують факт порушення авторського права в мережі Інтернет можна визнавати належними і допустимими. Найбільш оперативно на цю проблему реагує правова доктрина та судова практика.

Метою статті є аналіз способів фіксації порушення авторського права в мережі Інтернет і отримання у результаті використання конкретного способу фіксації доказів.

Виклад основного матеріалу. Законодавство України не містить спеціальних вимог щодо фіксації фактів порушення авторського права в мережі Інтернет. Наразі судова практика виробила кілька підходів щодо фіксації фактів порушення авторського права в мережі Інтернет. Це стало підґрунтям їхнього наукового узагальнення та класифікації. Зокрема, у спеціальній літературі було запропоновано класифікацію способів фіксації змісту веб-сторінки в мережі Інтернет, за критерієм особи, яка здійснює таку фіксацію: фіксація, що проводиться самостійно праволодаром (чи його представником); фіксація, яку здійснюють треті особи (нотаріуси, судові експерти, патентні повірені, інтернет провайдері); фіксація, яку здійснює суд. В якості критерію класифікації способів фіксації також пропонується форма фіксації: візуальні (здійснюється лише візуальний огляд зображення, яке подається на екран пристрою виведення інформації) та технічні. До візуальних належать: 1) роздруківка веб-сторінки; 2) фіксація учасником контенту, що міститься на веб-сайті, шляхом його збереження на відповідних носіях (CD, DVD, магнітні диски тощо); 3) протокол огляду веб-сторінки нотаріусом; 4) огляд доказів судом за їх місцезнаходженням; 5) дослідження будь-якою зацікавленою особою сайту (в т.ч. адвокат). До технічних способів фіксації належать: 1) довідки, отримані від провайдерів (log-файли); 2) миттєва фіксація веб-сторінок за допомогою приватних онлайн-сервісів; 3) використання сервісу Internet Archive. Wayback Machine; 4) проведення експертного дослідження за експертизою 10.17 – дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів [3].

Розглянемо запропоновані способи фіксації змісту веб-сторінки в мережі Інтернет та проаналізуємо їх на предмет належності та допустимості засобів доказування.

1. Роздруківка веб-сторінки – різновид фіксації, що може проводитись самостійно автором або особою, яка має авторське право. Зміст цього способу фіксації полягає в тому, що зацікавлена особа здійснює роздруківку на принтері зображення веб-сторінки. Цей спосіб є досить простою дією для зацікавленої особи щодо доведення факту порушення авторського права на твір.

Проте, виходячи із судової практики, такий спосіб фіксації порушення авторського права може бути як визнаним, так і невизнаним належним доказом.

Судова практика з розгляду цивільних справ свідчить, що суди, вирішуючи питання про належність і допустимість такого доказу, як роздруківка веб-сторінки, у своїх рішеннях цитують п. 46 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 р. № 12. Наприклад, Апеляційний суд м. Києва від 30 травня 2013 р. по Справі № 22-ц/796/7515/2013, який у постановленій ухвалі безпосередньо вказав, що «роздруківки інтернет-сторінок (web-сторінок) самі по собі не можуть бути доказом у справі <...> Як засіб доказування, миг бути використаний відео-, аудіозапис процесу дослідження будь-якою зацікавленою

особою сайту, стосовно якого є відомості використання його з порушенням авторських чи суміжних прав; такий запис, здійснений на електронному чи іншому носії (жорсткому диску комп'ютера, дискеті, диску для лазерних систем зчитування, іншому носії інформації), подається до суду із зазначенням того, коли, ким і за яких умов цей запис здійснено і може бути речовим доказом у справі. Письмовими доказами могли бути також довідки, отримані від провайдерів і мережевих пошукових служб» [15].

Іншим чином до вирішення цього питання підходять господарські суди, які здебільшого визнають роздруківку веб-сторінки належним доказом, якщо відповідач не заперечує факт існування відповідної інформації на такій роздруківці.

2. Фіксація учасником контенту, що міститься на веб-сайті, шляхом його збереження на відповідних електронних носіях інформації.

Цей спосіб фіксації змісту веб-сторінки відрізняється від попереднього об'єктивною формою фіксації змісту веб-сторінки. За своєю суттю він так само являє собою роздруківку веб-сторінки [3].

Достовірність наданої інформації може викликати у суду сумніви. Проте як роздруківки веб-сторінок, так і їх фіксація на електронному носії, в сукупності з іншими доказами, що можуть підтверджувати або спростовувати факт порушення авторського права, судами визнаються як належні докази, якщо достовірність цієї інформації не заперечує інша сторона у справі.

3. Протокол огляду веб-сторінки нотаріусом. Закон України «Про нотаріат» у ст. 75 надає право нотаріусам та посадовим особам органів місцевого самоврядування, які вчиняють нотаріальні дії, засвідчувати вірність копій документів, виданих підприємствами, установами і організаціями. Проте у правовій доктрині та судовій практиці відсутній єдиний підхід щодо визнання чи невизнання веб-сторінки копією документу, що може засвідчуватись нотаріусом України.

На сьогодні вже склалася практика щодо подання до суду як доказу факту порушення авторського права в мережі Інтернет протоколу огляду веб-сторінки іноземним нотаріусом, який визнається судом належним доказом, і такий спосіб доказування відповідає чинному законодавству України. Ст. 12 Конвенції «Про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах» від 7 жовтня 2002 р. [6], ст. 6. Угоди «Про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності» від 20 березня 1992 р. [14], закріплено, що документи, які на території однієї з Договірних Сторін видані або засвідчені компетентною установою або спеціально на те уповноваженою особою в межах її компетенції та за встановленою формою і скріплені гербовою печаткою, приймаються на територіях інших Договірних Сторін без будь-якого спеціального посвідчення. Сторонами цих міжнародно-правових актів є Україна, Республіка Білорусь і Російська Федерація (далі – РФ). Порядок здійснення огляду веб-сторінки і складання протоколу закріплюється відповідним законодавством РФ [12] та Республіки Білорусь [11]. Відповідно, у протоколі зазначається опис оглянутих веб-сторінок, зміст доказів, місце та час вчинення нотаріальної дії, відомості про зацікавлених осіб та нотаріуса [2, с. 40].

Недоліком нотаріального засвідчення є неможливість фіксування нестатичних або візуальних матеріалів (аудіо-записів, мультимедійних творів тощо). Доказова сила засобів, які застосовуються нотаріусами, не завжди враховує технологічну специфіку інтернету, а тому може містити недостовірні висновки [9]. Саме тому висловлювалась пропозиція, що з метою підвищення ефективності нотаріального засвідчення порушення авторського права в мережі Інтернет додатково забезпечити фіксацію нотаріального процесу технічними засобами, що, з одного боку, сприятиме більшій

його достовірності [1, с. 200–206], а з іншого – дає змогу зробити фіксацію нестатичних матеріалів [8]. Варто відзначити, що висловлена дослідниками пропозиція підтверджується судовою практикою. Зацікавлені особи зазвичай подають до суду як доказ факту порушення авторського права в мережі Інтернет, протокол огляду нотаріусом веб-сторінки і аудіо-відеозапис, яким фіксуються дії нотаріуса у процесі складання такого протоколу.

4. Огляд доказів судом за місцем їх знаходження. Відповідно до ст. 140 Цивільного процесуального кодексу України, речові та письмові докази, які не можна доставити в суд, оглядаються за місцем їх знаходження. Враховуючи специфіку мережі Інтернет, веб-сторінки не можуть бути доставлені до суду, однак їх зміст може містити відомості про обставини, які мають значення для справи. Місцезнаходженням веб-сторінки є сама мережа Інтернет. Відтак, за наявності технічної можливості, суд може оглянути та дослідити відповідну веб-сторінку під час судового засідання. За результатами огляду та дослідження сторінки суддею складається відповідний протокол.

Як свідчить судова практика, під час здійснення огляду судом веб-сторінки в мережі Інтернет дії судді в судовому засіданні фіксуються фотознімком чи відеозаписом, згідно з цивільним процесуальним законодавством, а також здійснюється роздрукування веб-сторінки в мережі Інтернет. Таким чином, зазначені докази разом із протоколом огляду судом веб-сторінки в мережі Інтернет судами оцінюються як належні і допустимі докази.

Недоліком огляду веб-сторінки в мережі Інтернет судом є час, оскільки суд має повідомити сторін і підготуватися до огляду доказів, тому в момент огляду наявні фактичні дані на сторінці в мережі Інтернеті вже можуть бути знищені чи змінені, що зведе шанси на закріплення доказів до мінімуму [7].

Отже, огляд доказів судом, як засвідчення факту порушення авторського права в мережі Інтернет, може застосовуватись як додатковий спосіб фіксації доказів одночасно з іншими, більш швидкими способами закріплення доказів.

5. Дослідження будь-якою зацікавленою особою сайту (в т.ч. адвокатом). Такий спосіб фіксації порушення авторського права в мережі Інтернет може включати як проведення відео-, аудіозапису процесу дослідження будь-якою зацікавленою особою веб-сторінки, так і складання адвокатом Протоколу огляду сторінки.

Допустимість такого способу фіксації порушення авторського права як проведення відео-, аудіозапису підтверджується як цивільним процесуальним законодавством (ч. 2 ст. 65 ЦПК України), так й судовою практикою. Водночас цей спосіб фіксації порушення авторського права в мережі Інтернет, виходячи із судової практики, використовується поряд з іншими способами фіксації порушення – у процесі огляду веб-сторінки нотаріусом і складання ним Протоколу та у процесі огляду веб-сторінки судом і фіксації цієї процесуальної дії у Протоколі.

Згідно із п. 7 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їхньою згодою. Таким чином, адвокат як уповноважений суб'єкт може збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази на підставі закону, а саме Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Зібрані адвокатом відомості підлягають фіксації у вигляді акту або протоколу, де фіксується час складання,

сайт, адреса, назва матеріалу, з додаванням роздрукованої веб-сторінки та вказуються свідки, які можуть засвідчити час вироблення фотографій та адресу здійснення фотографування. Також адвокат може додати фотографії сайту, зробити відеозапис та записати скріншот сайту на диск, на якому будуть міститися первинні зразки веб-сторінки в електронному вигляді.

6. Довідки, отримані від провайдерів (log-файли). Зміст цього способу фіксації факту порушення авторського права в мережі Інтернет полягає у тому, що провайдер у довідці надає інформацію щодо дій користувачів із приводу розміщення інформації в мережі Інтернет.

Водночас цей засіб доказування також має свої недоліки. Зацікавлена особа має з'ясувати провайдера та зв'язатися із ним щодо отримання необхідної інформації.

Інформацію про власника веб-сайту можна отримати в Об'єднанні підприємств «Український мережевий інформаційний центр», який адмініструє систему реєстрації та обліку доменних назв і адресу українського сегмента мережі Інтернет [10], згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 липня 2003 р. № 447-р «Про адміністрування домену «.UA». Проте, відповідно до Закону України «Про захист персональних даних», інформація про власників веб-сайтів та їхніх користувачів підпадає під закриту інформацію. Відповідно, зацікавлені особи можуть отримати інформацію про власника веб-сайту і користувача, якщо звернуться до суду із заявою про забезпечення доказів згідно із ст.ст. 133, 134 ЦПК України.

Більш складно отримати довідку від провайдера, якщо він зареєстрований в іншій країні.

Проте, незважаючи на складнощі, наявні у судовій практиці, відомі випадки використання такого засобу доказування у справах, що виникають зі спірних авторських правовідносин.

7. Миттєва фіксація веб-сторінок за допомогою приватних онлайн-сервісів. Такий спосіб фіксації порушення авторського права в мережі Інтернет фіксує не лише візуальне зображення, а й вихідний код, URL-адресу веб-сторінки та час здійснення такої фіксації. Різновидом цього способу є фіксація за допомогою приватних онлайн-сервісів, кешованої копії веб-сторінки у пошукових системах.

Отримана зацікавленою особою фіксація в електронному вигляді змісту веб-сторінки та надані експертні висновки в подальшому можуть бути використані як належна доказова база в суді.

Проте, як зазначають дослідники цієї проблеми, питання щодо належності і допустимості таких сервісів залишається дискусійним [3].

8. Використання сервісу Internet Archive. Wayback Machine [5], який здійснює фіксацію змісту окремих веб-сторінок в автономному режимі. Зазначений сервіс має статус бібліотеки і підпорядкований законодавству США. Існують певні технічні обмеження такої фіксації змісту веб-сторінки: зокрема, не зберігаються об'єкти, розмір яких більше 10 МБ, не зберігаються сторінки з обмеженим доступом. Крім того, на вимогу власника веб-сайту дані з цього веб-архіву видаляються [3].

Відповідно до законодавства штату Каліфорнія Internet Archive, має статус бібліотеки та є одним із співзасновників Міжнародного консорціуму із збереження інтернету [4].

Internet Archive позиціонує себе як незацікавлену сторону у спірних правовідносинах, в яких використовується інформація, отримана з інтернет-архіву Wayback Machine [5].

Проте компанія Internet Archive, поважаючи бажання власників інтернет-сайтів, може такі сайти не включати в архів Wayback Machine [13]. Таким чином, інтернет-архів Wayback Machine не є копією усього інтернету, а отже, не усю інформацію за його допомогою можна отримати.

Найчастіше інформація, отримана з інтернет-архіву Wayback Machine, використовується в суді як доказ неза-

конного використання знаку для товарів і послуг або фірмового найменування.

9. Проведення експертного дослідження у сфері телекомунікаційних систем. Відповідно до ст. 53 ЦПК України, до участі у розгляді справи може бути залучений такий учасник цивільного процесу, як експерт.

Згідно із ст. 66 ЦПК України, такий засіб доказування, як висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблених у результаті висновків та обґрунтованих відповідей на питання, поставлених судом.

Таке дослідження проводиться експертом, атестованим за спеціальністю 10.17 «Дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів». Якщо дослідження проводилося в межах так званої «досудової експертизи», за його результатами складається висновок фахівця в галузі дослідження телекомунікаційних систем.

Недоліком експертизи в сфері телекомунікаційних систем фахівці називають час (близько 2-3 місяців), необхідний для проведення такого дослідження.

Проте, незважаючи на недоліки експертизи в сфері телекомунікаційних систем, цей доказ судами здебільшого визнається належним і допустимим.

Висновки. Існують різні способи доказування порушення авторського права в мережі Інтернет. Отримані відомості за допомогою цих способів не в усіх випадках судом визнаються належними. Виходячи із судової практики, до найбільш поширених доказів порушення прав у мережі Інтернет належать:

- роздруківка веб-сайту з інформацією, здійснена заінтересованою особою;
- складання безпосередньо судом протоколу огляду доказів;
- відео-, аудіозапис процесу дослідження веб-сайта адвокатом;

– довідки, отримані від провайдерів та інтернет-архівів;

- протокол огляду веб-сторінки нотаріусом;
- експертне дослідження, проведене судовим експертом у межах експертних спеціальностей 10.17 «Дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів» та 10.9 «Дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів».

Виходячи із наведених доказів порушення авторського права в мережі Інтернет можна запропонувати дещо скореговану класифікацію способів фіксації залежно від її форми: візуальну та технічну. До візуальних способів фіксації слід віднести: 1) роздруківку веб-сторінки, що здійснюється будь-якою зацікавленою особою; 2) фіксація веб-сторінки на електронних носіях інформації, що здійснюється будь-якою зацікавленою особою; 3) протокол огляду веб-сторінки нотаріусом; 4) огляд доказів судом за їх місцезнаходженням; 5) дослідження будь-якою зацікавленою особою сайту (в т.ч. адвокат, спеціаліст). До технічних способів фіксації належать: 1) довідки, отримані від провайдерів (log-файли); 2) миттєва фіксація веб-сторінок за допомогою приватних онлайн-сервісів; 3) використання сервісу Internet Archive; 4) проведення експертного дослідження за експертизами: дослідження телекомунікаційних систем (обладнання) (10.17), а також дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів (10.9).

Водночас, сам по собі кожен із наведених доказів не може розглядатися як такий, що на сто відсотків буде визнаний судом належним (ст. 58 ЦПК України) і допустимим (ст. 59 ЦПК України). Лише в своїй сукупності, а також з іншими засобами доказування (наприклад, показаннями свідків, іншими письмовими і речовими доказами) вони можуть підтвердити або спростувати факт порушення авторського права в мережі Інтернет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білозерська Є. Фіксація нотаріального процесу технічними засобами як одна з умов його достовірності / Є. Білозерська // Вісник вищої ради юстиції. – 2011. – № 1 (5). – С. 200–206.
2. Жуковський Т. Фіксування контенту веб-сторінки як доказ в судовому процесі // Юридична Газета. – 2013. – № 39. – С. 40–41.
3. Зеров К. Фіксація змісту веб-сторінки в мережі Інтернет як елемент здійснення права на захист авторських прав на твори, розміщені в мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://advocate.com.ua/fiksatsiya-zmistu-veb-storinky-v-merezhi-internet-yak-element-zdijsnennya-prava-na-zahyst-avtorskyh-prav-na-tvory-shho-rozmishheni-v-merezhi-internet>.
4. International Internet Preservation Consortium (International Internet Preservation Consortium [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.netpreserve.org/about-us/members>.
5. Internet Archive / Digital Library of Free Books, Movies, Music & Wayback Machine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://archive.org>.
6. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 7 жовтня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_619.
7. Лещенко А. Проблема допустимості доказів, отриманих у мережі Інтернет. 27.05.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://andrew-pj.livejournal.com/21489.html>.
8. Мацкевич О. Особливості захисту авторських прав у цифровому масмедійному середовищі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ndiiv.org.ua/ua/library/view-osoblyvosti-zakhystu-avtorskykh-prav-u-tyyfrovomu-masmediynomu-seredovyshchi.html>.
9. Можливості фіксації порушення прав ІВ в мережі Інтернет – дискусія за круглим столом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sips.gov.ua/ua/15062015-ks-porushennia-iv-v-interneti>.
10. Об'єднання підприємств «Український мережевий інформаційний центр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uanic.net>.
11. О внесении изменений и дополнений в некоторые законы Республики Беларусь по вопросам нотариальной деятельности : Закон Республики Беларусь от 4 января 2014 г. № 105-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=H11400105&p1=1>.
12. Осмотр веб-сайта в сети Интернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vursta.ru/internet.html>.
13. The Oakland Archive Policy Recommendations for Managing Removal Requests And Preserving Archival Integrity School of Information Management and Systems, U.C. Berkeley. December 13-14. – 2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.sims.berkeley.edu/research/conferences/aps/removalpoli-cy.html>.
14. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності від 20 березня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_076.
15. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 30 травня 2013 р. по Справі № 22-ц/796/7515/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ajcyuXJehMJ:https://scourt.info/doc/AB5B0M+&cd=7&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.